

Л.М.Бутрин

УКРАЇНСЬКІ ВИДАВНИЧО-КНИГОТОРГОВЕЛЬНІ КАТАЛОГИ В ГАЛИЧИНІ ТА У ДІАСПОРІ У 20-30 РОКИ ХХ СТ.

Влітку 1919 р., внаслідок польсько-української війни, землі Галичини були захоплені польською армією, а з 15 березня 1923 р. приєднані до Польщі. Тут було встановлено суворий колоніальний режим. Це, однак, не зупинило культурного розвитку українського населення, яке боляче сприйняло чужоземну окупацію. Розгортають свою роботу товариства: "Просвіта", "Сільський господар, Наукове товариство ім. Т. Шевченка, різні партії, кооперативні та видавничі установи. Цей період відзначається невпинною боротьбою українського народу за свої права в ім'я української державності.

Незважаючи на важкі умови польської окупації 1919-1939 рр., у Галичині розвивається українська видавнича справа. Тут працює більше 60 українських видавництв і понад 120 редакцій періодики.

Зі зростанням кількості українських видань все гостріше відчувалась потреба в інформації про них. Новоутворена польська держава, у складі якої опинилась Галичина, не спромоглася відразу налагодити державний облік друкованої продукції, що виходила на її території. Спочатку цю функцію намагалась взяти на себе Львівська бібліотека ім. Оссолінських, але у своїх "Пшеводніках бібліографічних", що виходять від 1920 р., вона свідомо ігнорує українську книгу. Правда, у річнику за 1922 р., з'являється рубрика "Українські друки", але вже з 1923 по 1927 рр. ця рубрика зникає.

У 1928 р. налагоджується офіційна бібліографія Польщі, у виданнях якої "Ужендови виказ друкув неперіодичних" систематично реєструються нові книги, в тому числі українські, аж до 1939 р.

Однак ця реєстрація не може задовільнити потреби української книжкової торгівлі. У 20-30 рр. в Галичині виникає доволі ефективна система української видавничо-книготорговельної бібліографічної інформації про українську друковану продукцію. Тут виходить чимало видавничо-книготорговельних каталогів різних видавництв і книгарень. Така ж інформація публікується майже в усіх українських періодичних виданнях і календарях.

Найбільша українська книгарня у Львові належала Науково-

му товаристві ім. Т. Шевченка (НТШ). Починаючи з 1920 р., вона видала більше 20 каталогів своїх видань. У 1922 р. вийшов доволі великий універсальний каталог цієї книгарні [1]. З 1924 по 1938 р. вийшло понад 20 галузевих каталогів літератури з історії [2], етнографії, поезії, драматургії, музики, богослов'я, права, політики, публіцистики, бібліографії, книгознавства, музейництва, мовознавства, етнології, антропології та ін. Іноді виходили тематичні каталоги повістей і оповідань [3], літератури для дітей і молоді, історії визвольних змагань [4] тощо.

Розглянемо детальніше один з таких каталогів книгарні НТШ під назвою "Каталог повістей і оповідань" [5]. Формат каталога 23x14 см, ціна - 0,70 зл. За алфавітним переліком творів тут подається більше 100 книжок повістей та оповідань, що вийшли у різних видавництвах України, в тому числі східної. Це оригінальні твори українських письменників і перекладні з різних літератур світу. Описи книжок досить повні, до кожного видання вказано ціну у польських злотих. До багатьох описів збірок оповідань додається їх зміст, до деяких з них є короткі анотації. У каталозі є 102 чорно-білих ілюстрації - фотографії мистецьки оформлених обкладинок книжок.

На другій сторінці м'якої обкладинки каталога вказується адреса і телефон львівської книгарні НТШ, є дані про її філію у Кам'янці на Волині, що міститься у книгарні "Просвіта", а також про комісійні склади книгарні у Перемишлі, Станіславі, Тернополі, Дрогобичі і Брест-над-Бугом із зазначення адреси книжної книгарні. Тут же інформація про прийом замовлень на всі українські книжки, що вийшли у краю і за кордоном, про поставку книжок через комісіонерів у Лейпцігу і Парижі, які спеціалізуються на літературі з українознавства і україніки всіма мовами. Є також оголошення, що книгарня НТШ розшукує і комплектує різні антикварні видання, журнали, газети та інші твори друку.

На третій сторінці обкладинки подано список 27 творів образотворчого мистецтва - це кольорові і чорно-білі репродукції з картин українських художників, портрети видатних українських історичних осіб і письменників, що вийшли у популярній серії "Бібліотека для школи і дому".

Видавались також окремі універсальні каталоги новинок [8]. Вони були різні за обсягом (від 8 до 32 сторінок) і добре опрацьовані, з доволі повними описами літератури, часом з анотаціями.

У 20-30 рр. видавничо-книготорговельні каталоги продовжували випускати видавництво і книгарня товариства "Просвіта". Як правило, вони поступалися перед каталогами НТШ. Тут переважно немає описів книг - тільки відомості про автора, назву і ціну. Назвемо такий каталог "Просвіти" за 1927 р. [7] або каталог

складу товариства [8]. Останній має відділи: повісті і оповідання, поезія, драматичні твори, історія, історія літератури, суспільні науки, політика, виховання і просвітня діяльність, періодичні видання, лікарські, сільськогосподарські, дитячі та ін., різні ноти для фортеп'яно, музичні школи. Акцентується увага на виданнях для освіти і самоосвіти. До каталога додаються списки книжок, спеціально укомплектованих у бібліотеки для читалень: "100 книжок за 228 зл.", "200 книжок за 530 зл.", "77 книжок за 100 зл.". У кінці каталога є "Декларація-замовлення для читалень "Просвіти". Особливістю каталогів "Просвіти" було те, що вони зорієнтовані на численні читальні "Просвіти", які були майже в усіх селах Галичини, а також на індивідуальних покупців книгарень товариства у Львові та інших містах. Каталоги мали обсяг від 10 до 92 сторінок і видавалися досить оперативно.

Кілька каталогів видало товариство "Рідна школа" у Львові. Це були каталоги книг для школи і дому [9], книжок за зниженими цінами (10), універсальний каталог (11) та ін.

Зберігся каталог "Української книгарні і антикварні у Львові" (вул. Рутівського, 22) за 1923 р. [12], а також бібліотечно-книготорговельний каталог цієї книгарні і антикварні за 1929 р. [13]. Тут бачимо повернення до української традиції ХІХ ст. в організації читалень при книгарнях.

Книготорговельні каталоги видавали також кооперативні книгарні: "Народний базар" в Сокалі [14] та Станіславі [15], "Будучність" у Тернополі [16]. Називали їх каталогами добрих книжок чи повістей і оповідань. Вони виходили у 30-х р. обсягом від 4 до 92 сторінок.

Невеликі каталоги видавала книгарсько-видавнича спілка, або видавнича кооператива "Червона калина" [17]. Вони містили дуже скорочені описи до 200 книг.

Відомі були невеличкі каталоги видавництва "Русалка" під редакцією Григорія Гануляка, що виходили у Львові 1922, 1923, 1935 і 1938 рр. [19]. Okремо назвемо цікавий ілюстрований каталог видавництва "Русалка" за 1924 р. [19].

У Львові свої каталоги видавали також: видавництво "Слово" [20], дитяча бібліотека "Світ дитини" [21], книгарня А. Бархада (у формі буклета на 9 сторінках [22]), видавництво і накладня М. Матвійчука (з 1934 по 1938 рр. відомо 5 каталогів, серед яких є галузевий з музики [23], каталог новинок [24]), накладня Михайла Таранька [25], видавництво "Ізмарагд" [26], видавництво українського педагогічного товариства у Львові [27], книгарні Ставропігійського інституту в піднаймі "Українського педагогічного товариства" [28], друкарні Артура Гольдмана і випозичальні книжок "Галицькі накладні" Якова Оренштайна в Коломиї [30], видавництва "Всесвітня бібліотека", що його очолював

відомий український бібліограф Іван Калинович у Золочеві [31], згромадження сестер служебниць Пресвятої Непорочної Діви Марії у Жовкві [32] та ін.

Окрему групу каталогів української книжки складають каталоги, які виходять у діаспорі. Деякі з них збереглися у львівських бібліотеках. Серед них каталоги "Української книгарні" [33], книгарні "Українського голосу" [34], кооперативу "Калина" [35] та інші, що вийшли у містах Північної Америки [36, 37, 38]. Чимало каталогів виходило в Австралії, Франції, Німеччині, Польщі [39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46].

Видавничо-книготорговельні каталоги як особливий вид друкованої продукції широко використовувалися у видавничій справі, книжковій торгівлі, пропаганді книги серед широких верств населення Галичини, а також серед тих українців, які перебували на еміграції у США, Канаді, Аргентині, Бразилії, у коаїнах Європи.

Багато з названих видавничо-книготорговельних каталогів збереглося у Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаніка АН України та інших книгосховищах, але й багато до нашого часу не дійшло. Причини тут різні. Каталоги, як правило, були виданнями тимчасового користування і їх не завжди зберігали. В деякі бібліотеки вони просто не надходили, в інших їх списували чи то від нерозуміння справи, чи з ідеологічних міркувань. Останнє характерно для післявоєнних радянських часів. Однак все, що збереглося, дало нам можливість розглянути невелику частку української бібліографії в одному з основних її видів за читацьким призначенням і суспільною функцією.

1. Каталог: (Книгарня Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Львів, 1922.
2. Каталог книгарні НТШ у Львові: (Історія). Львів, 1936.
3. Каталог повістей і оповідань. Львів, 1930.
4. каталог книгарні НТШ у Львові, Ринок, 10: Історія визвольних змагань, спогади, листування. Львів, Б.р.в.
5. Каталог книгарні НТШ у Львові. Львів, 1938.
6. Каталог: Видання товариства "Просвіта" у Львові. Ч. 72. Львів, 1927.
7. Каталог книжок, які має на складі товариство "Просвіта". Ч. 790. Львів, Б.р.в.
8. Новий каталог книжок для школи і дому видавництва "Рідної школи" у Львові. Львів, 1929.
9. Каталог книжок по знижених цінах. Львів, 1932.
10. Каталог книгарні "Рідної школи". Львів, 1936.
11. Каталог книжок на 1923 рік. Львів, 1923.
12. Каталог випозичальні книжок Української книгарні і антикварні у Львові. Львів, 1929.
13. Каталог добрих книжок, які мають набути дешево в кооперативі "Народний базар" в Сокалі. Сокаль, Б.р.в.
14. Каталог повістей і оповідань. Станіславів, 1930.
15. Каталог повістей і оповідань. Тернопіль, 1930.
16. Каталог "Червоної калини" видавничої кооперативи. Львів, 1928.
17. Каталог видавництва "Русалка" /Під ред. Г.Гануляка. Львів, 1922, 1923, 1935, 1938.
18. Новий ілюстрований каталог видавництва "Русалка". Львів, 1924.
19. Каталог найпопулярніших п'єс, книжок і др. брошур ... видавництва "Слово". Львів, 1937.
20. Каталог "Діточої бібліотеки". Львів. Б.р.в.
21. Каталог книжок власного накладу і чужих накладів: Книгарня Бардаха. Львів, Б.р.в.
22. Каталог книгарні М. Матвійчука: Музика. Львів, 1938.
23. Каталог накладні М. Матвійчука: Каталог повістей. Львів, 1938.
24. Каталог накладні Михайла Таранька. Львів, 1929.
25. Каталог видавництва "Ізмарагд". Львів, 1928.
26. Ілюстрований каталог Ук-

раїнського педагогічного товариства у Львові. Львів, Б.р.в. 28. Каталог книгарні Ставропільського Інституту в наймі Українського педагогічного товариства. Львів, Руська, 3. Львів, 1927. 29. Каталог українських книжок з друкарні Артура Гольдмана. / Випозичальня книжок "Ізмарagd". Львів, вул. Косцюшка, 5/. Львів, 1930. 30. Каталог Загальної бібліотеки і інших видавництв "Галицької накладні" Якова Оренштайна в Коломиї (Галичина). Коломия. Б.р.в. 31. Каталог видавництва "Всесвітня бібліотека" на 1923 рік. Золочів, 1923. 32. Каталог згромадження сестер служебниць Пресвятої Непорочної Діви Марії на 1938 рік. Жовква, 1938. 33. Загальний каталог книжок. Вінніпег, Б.р.в. 34. Каталог книгарні "Українського голосу" на 1937 рік. Вінніпег, Матітоба, 1937. 35. Загальний каталог української кооперативи "Калина" у Вінніпегу. Вінніпег, Матітоба, Б.р.в. 36. Підручний каталог книжок, нот, грамофонних рекордів і інших речей на рік 1929. Дейтрот; Чикаго, Б.р.в. 37. Каталог руських книжок історичних, молитвенників, листового паперу, різних ліків, стереоскопів, гумових букв і т.д. Балтімора, Б.р.в. 38. Каталог книжок образів і т.д. видавництв європейських і американських, які має на складі "Українська книгарня" в Гольйоку, Масс. Гольюк, 1913. 39. Каталог видавництв "Чайка" 1921-1924. Київ; Відень; Львів, 1924. 40. Каталог видавничого товариства "Дзвін" і "Українська школа", виданих до 1 січня 1920 року. Відень, Б.р.в. 41. Каталог Української мистецької накладні Теодора Савули. Відень, Б.р.в. 43. Каталог skleпу книгарні при Народній бібліотеці "Українська книжка" у Франції. Б.м.в., Б.р.в. 44. Каталог "Українського слова". Берлін, 1922. 45. Каталог видань "Українського наукового інституту в Варшаві" 1930-1939. Варшава, 1939. 46. Каталог видавництва "Чорномолр" на 1925 рік. Каліш, 1925.

Стаття надійшла до редакції 15.01.93.